

KOMMUNERNA SOM
BLUNNDAR
FÖR MÄNS VÅLD MOT KVINNOR

VARFÖR EN SKRIFT OM KOMMUNERNA OCH KVINNOJOURERNA?

Efter förslag i Kvinnofridspropositionen 1998 skärpte Sveriges Riksdag lagstiftningen vad gäller våld mot kvinnor. Då infördes bl a brottsrubriceringen grov kvinnofridskränkning, socialtjänstlagen kompletterades med nya bestämmelser och jämställdhetslagen förtydligades. Riksdagen antog även då, 1998, den lag som kriminaliserar köp av sexuella tjänster och som fortfarande är unik i världen.

Regeringens förslag till åtgärder för att bekämpa våld mot kvinnor, prostitution och sexuella trakasserier berörde ett brett fält av områden och hade tre centrala utgångspunkter:

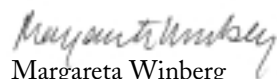
- Lagstiftningen ska förbättras och skärpas
- Förebyggande åtgärder ska vidtas
- Utsatta kvinnor ska få ett bättre bemötande

Sommaren 2000 inrättade regeringen Nationellt Råd för Kvinnofrid. Detta råd har i uppdrag att fördjupa kunskaperna om mäns våld mot kvinnor, samt finna ytterligare vägar för att skydda kvinnor mot det våld som alltjämt förekommer.

Regeringen valde ut några särskilt prioriterade arbetsområden – varav ett var att belysa frågan gällande de lokala kvinnojourernas verksamhetsvillkor. I Sverige bedrivs i många kommuner ett aktivt arbete i lokala kvinnojourer. I vissa kommuner saknas kvinnojourer. Till denna skrift har kvinnojoursorganisationerna ROKS och SKR lämnat uppgifter och från rapporten »När var och en sköter sitt« av Christine Bender och Carin Holmberg har exempel hämtats. Vi vill också erinra om brottsofferjourernas verksamhet.

Ytterligare skrifter kommer att ges ut av Nationellt Råd för Kvinnofrid. Rådet är inrättat för en tidsperiod av två år.

Stockholm i november 2001.

Margareta Winberg
Ordförande
Nationellt Råd för Kvinnofrid

Ingegerd Sahlström
Projektledare
Nationellt Råd för Kvinnofrid

INNEHÅLL:

1.	Våldsutsatta kvinnor.	5
2.	När kvinnorna söker hjälp	7
2.1	Sjukvården	7
2.2	Polisen	7
2.3	Kvinnojourer	9
2.4	Brottsofferjourer	10
3.	Ansvar för våldsutsatta kvinnor.	10
4.	Kommunerna och kvinnofriden.	11
4.1	Vad säger kommunstyrelsens ordförande?	13
4.2	Kommunernas tio-i-topp	15
5.	Kommuner utan kvinnojour	15
5.1.1	Så samarbetar aktörerna	17
5.1.2	En tyst kommun	17
5.1.3	En samarbetande kommun	18
5.1.4	En blundande kommun	19
6.	Kommunerna som inte bryr sig	19
7.	Jourverksamhet	21
7.1.1.	ROKS	21
7.1.2.	SKR	24
7.1.3.	BOJ	26

INLEDNING

Mäns våld mot kvinnor har en lång historia. Kvinno-
misshandel kallades länge för det osynliga brottet. Det
förekommer fortfarande att beslutsfattare och andra före-
drar att blunda för den kvinno-
misshandel som förekommer. Föreställningarna är också många om hur miss-
handlaren ser ut. Dock vet vi idag att mäns våld mot
kvinnor förekommer i alla samhällsgrupper och yrkes-
grupper och att grundproblematiken är en fråga om
makt. Makt att tvinga någon att underkasta sig en annan
människas vilja. Den våldsamma världen förknippas
oftast med gatubräk, gängstrider och krigszoner. Men
den våldsamma världen finns också i hemmet – vår
”tryggaste” plats i samhället. Mäns våld mot kvinnor är
ett av de största hoten mot kvinnors liv och hälsa.

På 1970-talet bildades de första kvinnojourerna. Den
växande kunskapen om mäns våld mot kvinnor engage-
rade allt fler kvinnor och dessa krävde att stöd och hjälp
skulle ges till misshandlade medsystrar. Man upplevde
också samhällets oförmåga att skydda kvinnor.

Utgångspunkten för jourernas arbete var att kvin-
nor – inte experter – skulle stödja kvinnor. Det med-
mänskliga bemötandet betonades.

Under åren har de kvinnor som engagerat sig i kvin-
nojoursverksamheten inhämtat stor kunskap gällande
problematiken mäns våld mot kvinnor. Stora utbild-
ningssatsningar har gjorts inom kvinnojoursverksam-
heten och jourerna har blivit fler och fler.

De ideellt uppbyggda kvinnojourerna gör stora sam-
hällsinsatser till mycket ringa kostnad. Förståelsen
för jourernas arbete tycks också mycket skiftande.

Det finns fler än 60 kommuner i Sverige, av totalt
289, som inte ger en enda krona, inte ett enda öre i
bidrag till någon kvinnojour.

Många misshandlade kvinnor bor i kommuner,

där hoten och våldet de utsätts för i sin relation inte
tas på allvar. De har ingen självklar plats eller person
inom samhällets ram att vända sig till. Det finns
ingen medvetenhet om deras situation, inget samar-
bete mellan olika aktörer. Det satsas inga pengar. I
värsta fall finns inte heller någon frivilligorganisation,
till exempel en kvinnojour.

Kvinnofrid är idag ett prioriterat område. Ändå tycks
det som om var fjärde kommun blundar för ofriden.

Det bör dock kraftigt understrykas att kvinnojourer-
nas arbete bara är en del i arbetet mot att förhindra mäns
våld mot kvinnor. Kvinnojourerna är – liksom brottsoffer-
jourerna – en frivilligörelse som har sin frihet att arbeta
efter egen inriktning och deras arbete kan aldrig ersätta
den verksamhet som kommunerna har ett ansvar för.

Ett samarbete mellan myndigheter och frivilliga
organisationer håller dock på att växa fram på olika
håll i landet. Så ser vi t.ex. hur polisen, kriminalvår-
den, åklagarmyndigheten, socialtjänsten, hälso- och
sjukvården samt kvinnojourer och brottsofferjourer
börjar hitta samverkansformer

Kommunala handlingsplaner behöver arbetas fram
för att rätt kunna bemöta de kvinnor som söker stöd
samtidigt behöver också kunskapsnivån hos många
av myndighetsföreträdarna höjas.

Den här skriften vill peka på att många kommu-
ner ännu inte förstått de misshandlade kvinnornas
problematik och ännu inte ställt sig på deras sida.

1. VÅLDSUTSATTA KVINNOR

Kvinno-
misshandel är ett avsiktligt, upprepat våld
utövat av en man mot en kvinna som han har eller
haft ett emotionellt förhållande till.

Detta våld-mäns våld mot kvinnor-har funnits länge, till största delen som ett dolt mycket allvarligt problem.

Förklaringsmodellerna är flera och skiftande till varför kvinnor drabbas av våld och varför män i betydligt högre utsträckning är utövare av våld.

Våld mot kvinnor äger ofta rum i hemmet, vilket gör att det sällan uppmärksammas av andra. Att våldet och övergreppen äger rum inom en nära, känslomässig relation - pågående eller avslutad - ger det en speciell prägel. Den nära relationen gör att våldet har en annan karaktär och oftast får andra konsekvenser än annat våld. Förövaren har t.ex. ständig "tillgång" till offret och kan, utöver det fysiska våldet utöva andra former av övergrepp och kontroll. Kvinnan vet, efter första slaget, att mannen är beredd att ta till våld för att tvinga henne att handla i enighet med hans vilja.

Teorin att en mans våld mot en kvinna växer fram gradvis tills det blir en normal del av vardagen för kvinnan beskrivs i utredningen gällande Kvinnofrid (SOU 1995:60). Genom den s.k. normaliseringsprocessen kommer kvinnan successivt att flytta sina gränser, för vad som kan accepteras i ett förhållande. Övergreppet har ofta pågått under lång tid innan det kommer till myndigheternas kännedom, om kvinnan överhuvudtaget berättar om brotten.

»I början av förhållandet är mannen ofta mycket kärleksfull och uppvaktande. Han har en stark övertalningsförmåga och vill lära känna kvinnan på djupet. Så småningom börjar »uppvaktningen« att ta sig onormala proportioner, varvid den första tidens positiva uppmärksamhet mot kvinnan vänds i kontroll av henne. Mannen börjar tala illa om kvinnans släkt och vänner. Han vill inte att hon ska umgås med någon eller ha egna fritidsintressen. Han är svartsjuk.

Kvinnan blir allt mer isolerad. Därefter är det inte ovanligt att mannen börjar kritisera henne. Allt hon

gör är fel. På detta sätt bryts kvinnan ned psykiskt. Och det är ofta i detta skede, när självkänslan är skadad, som det första slaget kommer.

Övergreppen normaliseras så småningom genom upprepat våld i förening med isolering samt växling mellan våld och värme. Den nära relationen mellan offer och gärningsman kommer därför att förstärka kvinnans utsatthet.«

De problem som uppstår kring misshandeln sprider sig i ringar kring kvinnan. Barnen lider. Samhället får ta kostnader för att hanterade fysiska och psykiska skadorna, sjukskrivning m.m.

Det synliga våldet är bara toppen av ett isberg. Den som tror att den synliga delen är liten misstar sig. Av de 57.382 misshandelsbrott som anmäldes till polisen år 2000 begicks nästan 20.000 mot kvinnor.

Med ökat fokus på mäns våld mot kvinnor blir isberget under ytan allt synligare, även om mörkertalen fortfarande är mycket stora!

I omfångsundersökningen »Slagen Dam« (Lundgren, Heimer – 2001) har sju konkreta frågor ställts om kvinnors erfarenheter av fysiskt våld. Frågorna rör om mannen kastat något på kvinnan som kunde göra henne illa, om han knuffat henne, tagit stryptag på henne eller försökt kväva henne, bankat hennes huvud mot något eller hotat med eller använt skjutvapen eller annat vapen.

Totalt har drygt var tionde kvinna, 11 %, blivit utsatta för våld av sin nuvarande make/sambo. Hälften av dessa har blivit utsatta för våld under det senaste året. 7 % har blivit utsatta för fysiskt våld av sin nuvarande make/sambo.

6 % av kvinnorna som lever tillsammans med en man rapporterar att han knuffat, hållit fast eller släpat dem. 2 % av kvinnorna rapporterar att mannen kastat något på dem som kunde skada dem. 2 % har blivit

slagna med knytnäven, ett hårt föremål eller sparkade.

Kvinnorna i åldersgruppen 18 – 24 år har högst rapportering om fysiskt våld från nuvarande make/sambo. (9 %)

Kunskapen om mekanismerna bakom våldet ökar. I ett särskilt beslut har regeringen givit vissa myndigheter gemensamma uppdrag som rör våld mot kvinnor. Syftet med uppdragen är att konkritisera myndigheternas ansvar och skyldigheter att vidta åtgärder.

Sedan den 1 juli 1998 finns en kvinnofridslag i Brottsbalken som gör upprepat våld mot kvinnor inom hemmet straffbart – grov kvinnofridskränkning.

Det s.k. kvinnofridsbrottet innebär att om en man begår brottsliga gärningar (t.ex. misshandel, olaga hot, olaga tvång, sexuellt eller annat ofredande, sexuellt utnyttjande) mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med, skall han dömas för grov kvinnofridskränkning i stället för dessa brott. En förutsättning för att kunna döma för det nya brottet är att gärningarna varit ett led i en upprepat kränkning av kvinnans integritet och varit ägnade att allvarligt skada hennes självkänsla.

2. NÄR KVINNORNA SÖKER HJÄLP

De flesta drabbade kvinnor döljer under lång tid våldet och skadorna de drabbas av. De tigger och lider – för förhållandets skull, eller för barnens skull.

Under denna förtigandets fas kan kvinnorna bland annat söka hjälp på vårdcentralen på hemorten. De söker oftast för diffusa åkommor som oro, ångest, sömnsvärigheter, ont i magen.

Att det bakom en del av detta ligger fysiskt och psykiskt våld mot kvinnorna från mannen de lever

med, eller levt med, uppmärksammas alltför sällan av primärvården. Kunskapsnivån är ringa hos personalen. För att kvinnan ska våga berätta krävs också att ett förtroende byggts upp under en tid.

När de misshandlade kvinnorna kommit till en punkt, där de tvingas ut eller vågar sig ut, finns det tre ställen som de företrädesvis söker sig till: sjukhuset, polisen eller kvinnojouren/brottsofferjouren.

2.1 SJUKVÅRDEN

När våldet blir så grovt att kvinnorna får kroppsliga skador söker de hjälp hos sjukvården. De vänder sig i regel till akutmottagningar, gynekologmottagningar eller öron-, näsa-, halsmottagningar – allt efter var skadan sitter.

Ofta uppger inte kvinnorna den verkliga orsaken till skadorna. Men många vill ha dem dokumenterade – kanske för att kunna driva sin sak i en eventuell framtida skilsmässa, vårdnadsärende eller annan rättsak. Hjälpbehoven varierar beroende på kvinnans allmänna livssituation och på hur länge misshandeln varat, liksom på om det finns barn i relationen

Sjukvården har ett ansvar att slussa misshandlade kvinnor vidare. Men det är inte alltid så lätt. Det finns ingen självklar samhällsinstans att hänvisa till. Och kvinnojouren/brottsofferjouren finns inte överallt.

2.2 POLISEN

Polisen kommer i kontakt med misshandlade kvinnor på två sätt. Det ena är att kvinnan tar kontakt för att anmäla sin man eller sambo, eller före detta man eller sambo för misshandel. Det andra sättet är att polisen möter kvinnorna vid så kallade lägenhetsbråk. Bakom rubriken »lägenhetsbråk« döljer sig ofta

»Sjukvården har ett ansvar att slussa misshandlade kvinnor vidare. Men det är inte alltid så lätt. Det finns ingen självklar samhällsinstans att hänvisa till. Och kvinnojourer/brotts-offerjourer finns inte överallt.«

just kvinnomisshandel.

Genom den nya kvinnofridslagstiftningen har polisen ökat sin medvetenhet gällande mäns våld mot kvinnor för att kunna se till att lagen efterlevs.

Från polisens kontaktyta mot misshandlade kvinnor löper trådar mot andra myndigheter, framför allt åklagarväsendet. Men det löper också trådar mot frivilliga organisationer som kvinnojourer och brottsofferjourer.

Enligt kvinnojourernas riksorganisationer är polisväsendet den del av samhällets gränssnitt mot de misshandlade kvinnorna som har hunnit längst i kunskap om problematiken. Det beror på att polisen har satsat mycket på medvetandehöjande utbildning för att kunna klara sina plikter gentemot misshandlade kvinnor.

2.3 KVINNOJOURER

Idag finns kvinnojourer i c:a 150 av Sveriges 289 kommuner, i några av de större finns flera jourer. De började växa fram under 1970-talet därför att det fanns misshandlade kvinnor på orten som inte hade någonstans att ta vägen när de flydde hemifrån. Jourerna startades av frivilliga krafter, alltid kvinnor. Idag drivs de av frivilliga krafter ibland tillsammans med anställda. Efterhand som jourerna byggt upp en erfarenhet av misshandlade kvinnors beteende och behov har de också blivit viktiga kunskapscentra i frågan gällande mäns våld mot kvinnor.

Ännu mot slutet av 90-talet hade samhället inte lyckats bygga upp ett bättre stöd än det som kvinnojourerna erbjöd. I en undersökning 1997 av läget (Våld mot kvinnor – män i kris. SoS 1998:6) menade företrädare för polis, socialtjänst och sjukvård att de inte kunde ge ett lika heltäckande stöd till våldsutsatta kvinnor som kvinnojourerna kunde göra.

Idag utgör kvinnojourerna fortfarande den enskilt viktigaste aktören i samhället när det gäller våld mot kvinnor – trots att kommunerna och socialtjänsten har huvudansvaret.

Jourerna är organiserade i två riksförbund: Riksorganisationen för Kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS), som organiserar 126 jourer och Sveriges Kvinnojourers Riksförbund (SKR), som har 32 medlemsorganisationer.

Kvinnor söker sig till kvinnojourerna av flera anledningar. Den vanligaste är att de behöver prata med någon som förstår problematiken. År 2000 sökte minst 42.000 kvinnor stöd hos någon av kvinnojourerna inom ROKS eller SKR.

Det händer tämligen ofta att kvinnor flyr till kvinnojourerna för att undkomma mannens våld – ofta under dramatiska omständigheter. Dessa kvinnor får ett skyddat boende på jouren under en kortare eller längre tid. År 2000 gav kvinnojourerna inom ROKS och SKR en fristad till minst 1.500 kvinnor som flytt från hem och man. Många av dem hade barn med sig.

Att finna en ny bostad – ofta med kort varsel – är ett mycket stort problem för misshandlade kvinnor på väg att separera. Ofta har kvinnan inget annat val än att söka sig en annan bostad. I den processen fungerar kvinnojourerna som en mellanstation.

På kvinnojourerna får de hjälpsökande kvinnorna vara anonyma. Där möter de inte bara frivilligt arbetande med insikter och erfarenhet om problemen utan också andra kvinnor som flytt dit. De tvingas inte vända ut och in på sitt liv för att få hjälp, utan får anförtra sig i den takt och den omfattning de själva vill och klarar av. De blir lyssnade till, och de blir tagna på allvar när de berättar. Så här beskriver kvinnoforskaren Mona Eliasson bemötandet på kvinnojouren i sin bok Mäns våld mot kvinnor:

»För en gångs skull får den våldsutsatta kvinnan bestämma villkoren. Att få berätta sin historia utan att bli avbruten eller utfrågad i ett visst syfte kan också vara ett första steg mot att erövra ett eget litet utrymme, att få utgå från sina egna önskemål och bedömningar. Mycket ofta har kvinnor som levt med våld behov av att ventileras och få hjälp med att komma över sina skuldkänslor i förhållande till mannen – pålagda utifrån av samhället och konventionerna. Att då bli lyssnad till och trodd är ett första steg mot att bli av med tyngande skuldkänslor och få bekräftelse på att ens outtalade aningar inte var gripna ur luften«.

2.4 BROTTSOFFER- JOURER

På 1980-talet började brottsoffers situation uppmärksammas på allvar. FN antog en deklaration om deras rättigheter 1985. I Sverige bildades Brottsofferjourernas riksförbund (BOJ) 1988.

Idag finns över hundra brottsofferjourer i Sverige. Det betyder att det finns en jour i nästan alla polisdistrikt. Polisen hänvisar personer som utsatts för brott till dessa jourer, där de kan få stöd och hjälp.

Många av dessa brottsoffer, som vänder till sig brottsofferjourerna, är just misshandlade kvinnor. På vissa jourer dominerar dessa kvinnor. De får hjälp att förmedla kontakt med advokater, läkare, polis, kvinnojourer och rättshjälpen.

3. ANSVARET FÖR VÅLDS- UTSATTA KVINNOR

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att misshandlade kvinnor får den hjälp och det stöd de behö-

ver. Ändå söker sig inte misshandlade kvinnor dit i önskvärd utsträckning. Här kan förklaringen ligga i att många kommuner tycks blunda för problemet: de möter det helt enkelt inte.

Det allmänna ansvaret för kommuninvånarnas välbefinnande slås fast i socialtjänstlagen. Sedan år 1998 har ansvaret vad gäller just misshandlade kvinnor preciserats. Den 1 juni 2001 fattades beslut i Riksdagen enligt följande »Socialnämnden bör verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör härvid särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.«

Genom den ändring som gjorts klargörs enligt regeringen att socialtjänsten har ett ansvar för att stödja och hjälpa alla dem som utsatts för brott och att det bör bedrivas ett aktivt arbete i detta avseende. Regeringen vill påtala vikten av att socialtjänsten fortsätter att utveckla metoder för det förebyggande arbetet och för stöd till våldsutsatta kvinnor. Här bör socialtjänsten särskilt uppmärksamma barns utsatta situation när det förekommer våld i familjen.

Vad är det som hindrar vissa kvinnor som utsatts för våld av sin man/sambo att söka sig till socialtjänsten? Det finns olika förklaringar. När frågan ställs till misshandlade kvinnor är huvudförklaringen oftast – enligt ROKS och SKR – att de upplever att socialtjänsten inte har full frihet att ställa upp på dem. Socialtjänsten har uttalat i uppdrag att ta hänsyn till barnens rätt till båda föräldrarna vid en konflikt mellan mamman och pappan.

De menar att de måste lyssna lika mycket på båda parter och detta upplever många kvinnor som mycket komplicerat.

Ur den misshandlade kvinnans perspektiv utgör socialtjänsten därmed ingen trygg samtalspartner.

Hennes ord blir granskade och tycks ibland ifrågasatt. Hon får inte det stöd hon behöver för att våga tro på sin rätt att inte bli misshandlad oavsett vilka omständigheter mannen hänvisar till.

»Socialtjänsten är en myndighet med makt över människor. Den ingår i ett system och den styrs av principer och regler. Den befolkas av professionella socialarbetare, de flesta med socionomutbildning under vilken de inte fått lära sig något speciellt om våld i relationer mellan män och kvinnor,« – så kan många kvinnors omdöme sammanfattas enligt ROKS och SKR.

När kvinnojourerna finns vid sidan av en sådan socialtjänst kommer socialtjänsten ofta till korta. Kvinnorna vänder sig till kvinnojourerna, där de får fokuserad hjälp, där det inte ställs några villkor eller krav, där de inte tvingas in i den s.k. samhällsapparaten.

Socialtjänsten talar gärna om kvinnojourerna som ett »komplement«. För de flesta betyder det »parallell resurs« : jouren kan och bör utföra det arbete som myndigheten är ålagd men inte mäktar med på grund av tidsbrist och krav på besparingar (SoS-rapporten Våld mot kvinnor).

I många fall väcker också kvinnojouren blandade och ibland upprörda känslor hos myndighetsföreträdarna. De frivilligt arbetande kvinnorna på jourerna har genom åren ibland beskrivits som aggressiva, militanta manshatare.

Enligt ROKS och SKR har många kvinnojourer »ett svårt förhållande« till socialtjänsten. De upplever att där finns ingen riktig kunskap om problematiken, något som understryks av plikten att se till båda parter.

I takt med att isberget av kvinnovåld avtäcks genom forskning, mediareportering och ökade förslag samt ny lagstiftning från riksdag och regering har socialtjänsten i vissa kommuner börjat engagera sig alltmer. I alltför många kommuner är det dock

fortfarande litet eller inget intresse för frågan gällande mäns våld mot kvinnor.

I Stockholm, Göteborg och Malmö finns Kriscentrum för kvinnor, som drivs av socialtjänsten. Liksom kvinnojourerna är det ställen som erbjuder misshandlade kvinnor ett skyddat boende. De kan också få råd och hjälp där.

Vissa kvinnor är dock helt utestängda även från hjälpen hos kvinnojourerna och hos kriscentrum. Ingen erbjuder stöd och hjälp för misshandlade kvinnor med psykiska sjukdomar eller med drog- och alkoholproblem. För dessa kvinnor tycks alla dörrar vara helt stängda.

4. KOMMUNERNA OCH KVINNOFRIDEN

Idag kan vi konstatera att många kommuner fortfarande inte tycks ta frågan om våld mot kvinnor på allvar. De bagatelliserar. De förstår inte. De bryr sig inte. De har ingen kvinnojour som driver det lokala upplysningsarbetet. Förklaringarna är många, och samverkande.

Sverige har 289 kommuner. I ca 150 av dem finns minst en kvinnojour. Kommunerna bidrog år 2000 med drygt 24 miljoner kronor till jourernas verksamhet. Det innebär i snitt ca 2,84 kronor per invånare. Bäst var Hofors kommun, som bidrog med 22,59 kronor per invånare. Sämst var de 68 kommuner som inte gav någonting (0 kronor).

I mer än 130 kommuner finns ingen kvinnojour (1998). Många av dem är små, men inte alla. De flesta av dem lutar sig mot en kvinnojour i en grannkommun och betraktar den som viktig. Men därifrån till att satsa ekonomiskt är steget långt. Inte ens var fjärde kommun av de som tycker grannkommunens jour är viktig ger ekonomiskt bidrag till jourens drift, och då handlar det

*»Idag utgör kvinnojourerna
fortfarande den enskilt
viktigaste aktören i sam-
hället när det gäller våld
mot kvinnor – trots att
kommuner och socialtjän-
sten har huvudansvaret.«*

i de allra flesta fall om småpengar. Det vanligaste bidraget ligger i intervallet 10 – 20.000 kronor.

Snålhet – eller möjligen omedvetenhet – präglar alltså de allra flesta kommuners inställning till våldet mot kvinnor. Det gäller både kommuner med och utan kvinnojourer.

Vi kan alltså konstatera att utvecklingen går långsamt. Att samhället bara mycket långsamt tar till sig den kunskap som vuxit fram om våldet mot kvinnor alltså det började uppmärksammas under 1970-talet.

4.1 VAD SÄGER KOMMUNSTYRELSENS ORDFÖRANDE?

Tre ordförande i kommunstyrelser har intervjuats under v 32. år 2001. Några av de frågor som ställdes var:

1. Är kvinnofrid ett prioriterat område i er kommun?
2. Arbetar ni aktivt med stöd för misshandlade kvinnor?
3. Om ja, hur märks det?
4. Upplever ni kvinnomisshandel som ett stort problem i er kommun?
5. Om inte, varför skiljer sig er kommun gentemot övriga Sverige?
6. Känner ni till kvinnofridslagen i Brottsbalken? Vet ni vad den innebär?
7. Har ni eller har ni haft en kvinnojour i kommunen?
8. Vart vänder sig de misshandlade kvinnorna i er kommun?
9. Vilka anser ni vara mest lämpade för att ta hand om utsatta kvinnor? Varför?
10. Samverkar olika myndigheter i kommunen?
11. Vem har huvudansvaret när det gäller våld mot kvinnor i er kommun?

12. Hur planerar ni att hantera misshandelsproblematiken?

ORDFÖRANDE 1 MELLANSVENSK KOMMUN

NN poängterar att han saknar kunskaper om hur kommunen i detalj hanterar kvinnomisshandelsbrott och ifrågasätter om han är rätt person för intervjun.

NN säger att kvinnofrid är ett prioriterat område och en aktuell fråga i kommunen. Ett program har tagits fram i kommunen om hur kvinnomisshandel skall förebyggas. Kommunen har också byggt ut kvinnojouren, NN saknar dock kunskap om hur det skett. Kvinnojouren har funnits en tid, och man har insett att den behöver stödjas ytterligare.

NN upplever inte att kvinnovåld är extra stort i kommunen. »Det är varken fler eller färre brott här,« säger NN. NN är medveten om att det anmälda våldet mot kvinnor har ökat i landet de senaste åren.

NN tror att kvinnor som utsatts för våld i form av misshandel i första hand vänder sig antingen till kommunens kvinnojour eller till socialtjänsten. Han beskriver den samverkan som finns mellan kommunens aktörer; sjukvård, polis, socialtjänst etc. som väl fungerande. Han kan dock inte beskriva formerna för samarbetet.

Om kommunens hantering av s.k. kvinnovåld i framtiden nämner han avslutningsvis dels det program som kommunen tagit fram och dels den utbyggnad av kvinnojouren som skett.

ORDFÖRANDE 2 SYDSVENSK KOMMUN

PP har egentligen inte tid att svara på en massa frågor. Dessutom hade det varit två kvinnor tidigare

som intervjuat honom i samma ärende.

Kvinnofrid är inte ett prioriterat område i kommunen. Kommunen arbetar inte aktivt med stöd för misshandlade kvinnor. Det har funnits en kvinnojour i kommunen, den är dock nedlagd sedan en tid tillbaka. »Ideella krafter ledde den och kommunen stötade den ekonomiskt,« säger PP. På fråga varför jouren lades ner svarar PP att det berodde på de frivilliga krafterna, kommunen drog inte in det ekonomiska stödet. »Den lades ner helt enkelt och försvann och det finns inga medel avsatta till detta område nu.«

PP upplever inte att våldet mot kvinnor är speciellt stort i kommunen. På frågan varför kommunen skulle skilja sig på detta sätt från andra kommuner i Sverige svarar PP: »Det är helt enkelt inget stort problem.«

PP känner inte till kvinnofridslagen i Brottsbalken och är inte intresserad av vad den innebär. De kvinnor som blir misshandlade vänder sig i första hand till socialtjänsten och denna har det yttersta ansvaret påpekar PP.

PP understryker åter att det inte är på grund av snällhet som kommunen inte har någon kvinnojour. Kvinnovåld är inget problem i kommunen. Eftersom det inte är ett prioriterat område finns det heller ingen planering för framtiden.

ORDFÖRANDE 3 KRANSKOMMUN TILL STOCKHOLM

TT är bekant med frågor gällande Kvinnofrid, är mycket intresserad och vill gärna svara även om han påpekar att han saknar detaljkunskap i ämnet. TT är inbjuden till ett endagars seminarium som skall behandla kvinnofrid. Länspolismästare Gunno Gunmo står för inbjudan. Seminariet skall bl.a. behandla samarbetsfrågor gällande kvinnofrid. De inbjudna är personer

från kommunens socialnämnd, polis, domstol, hälso- och sjukvård samt landstingsråd. TT skall hålla ett anförande denna dag.

Kommunens kvinnojour lades nyligen ner. TT omtalar att den varit mycket aktiv i 17 år. Jouren lyckades inte värva nya medlemmar och det förekom också vissa inre motsättningar. Kommunen har behållit jourlägenheten och betalar den fortfarande. TT betonar att man i kommunen skulle uppskatta om det kom en ny grupp kvinnor som återupptar verksamheten.

»Vi hoppas på ett gäng eldsjälur som kommer och drar igång kvinnojouren igen. De skulle komma till dukat bord. Kvinnofrid är verkligen ett prioriterat område i kommunen. Det var synd att närpolisreformen gick åt skogen – det lider vi av,« säger TT.

TT anser inte att våld mot kvinnor är ett dominerande problem i kommunen, men att det är ett problem och att mörkertalet är stort är han säker på. Som svar på frågan gällande kommunens misshandelsproblem svarar han att kommunen dels är en närförort till Stockholm, dels har 20 % invandrare. TT är väl medveten om den nya s.k. kvinnofridslagen, men påpekar att det ej är hans uppgift att veta vad den innebär i detalj, det finns jurister till denna arbetsuppgift.

De kvinnor som är drabbade vänder sig enligt TT till polisen som har ett journummer till socialjouren. Denna samverkan fungerar mycket bra och de personer som har hand om detta område, våld mot kvinnor, är mycket professionella. Dessutom samarbetar kommunen med närliggande kommuner. De kvinnor som blivit utsatta för våld lämnas aldrig ensamma. Det är alltid en person vid deras sida.

»Har vi ingen möjlighet att hjälpa kvinnan så hör vi av oss till närliggande kommun,« säger TT.

På frågan om han tycker att kommunen gör till-

räckligt för de utsatta kvinnorna svarar TT att man alltid kan göra mer och att resurserna aldrig räcker till allt man vill göra.

På frågan om vem som är mest lämpad att hantera kontakten med den misshandlade kvinnan tror TT att socialtjänsten och kvinnojourerna är de mest lämpade. Att det är en medmänniska som bryr sig är det absolut viktigaste och ansvaret för kvinnan ligger hos kommunens socialnämnd säger TT. Det finns många orsaker att kvinnor hellre skulle välja att ta första kontakten med en kvinnojour efter en misshandel i stället för socialnämnden, tror TT. Många kvinnor tycker säkert att socialtjänsten är till för andra. Dessutom har socialtjänsten rapporteringsskyldighet och det avskräcker nog många misshandlade kvinnor. Socialnämnden är en myndighet med befogenheter och det vore nog bättre för kvinnorna med ett organ som är »neutralt«, säger TT.

På frågan hur kommunen i framtiden kommer att lösa problemen gällande s.k. kvinnoväld berättar TT att kommunen skall starta ett brottsförebyggande råd.

TT avslutar intervjun med att poängtera att det verkligen inte är kommunen som är skyldig till att kvinnojourerna lades ner.

4.2 KOMMUNERNAS TIO-I-TOPP

En kommuns bidrag till en kvinnojour är ett sätt att markera att den fyller en viktig funktion. Kommuner som är aktiva i arbetet för kvinnofrid tycks i högre utsträckning än de passiva kommunerna värna om kvinnojourerna.

Pengarna går i första hand till lokalhyra och – om de räcker – även till lön till en anställd för att minska arbetsbördan för frivilligkrafterna.

Här är de tio generösaste kommunerna år 2000 – rankade efter bidrag per invånare. (Snittet per invånare för de då 121 jourerna organiserade i ROKS var 2,84 kronor).

KOMMUNERNAS TIO-I-TOPP, KR/INV

1.	Hofors	22,59
2.	Svenljunga	16,02
3.	Karlskoga	13,26
4.	Ljusdal	13,25
5.	Sandviken	11,06
6.	Nyköping	10,19
7.	Arboga	10,09
8.	Falun	10,05
9.	Hedemora	9,46
10.	Hudiksvall	9,34

5. KOMMUNER UTAN KVINNOJOUR

Sociologen Carin Holmberg och socionomen Christine Bender har – med pengar från Brottsofferfonden – i rapporten »När var och en sköter sitt... Om stöd och hjälp till misshandlade kvinnor i kommuner utan kvinnojour » (Sköndalsinstitutets arbetsrapportserie nr 21) kartlagt hur stöd och hjälp till misshandlade kvinnor ser ut i landets 139 kommuner utan kvinnojour. Frågor om hur företrädare för socialtjänst, polis och sjukvård hanterar problemen ställdes i en enkät, som besvarades av 127 kommuner. I studien ingick också en närstudie av tio kommuner. I dessa identifierades och intervjuades personal på myndigheter, frivilligorganisationer och andra verksamheter för att få en fördjupad bild av atti-

»Det finns mer än 60 kommuner som inte ger en enda krona i bidrag till någon kvinnojour, varken i den egna kommunen eller grannkommunen. Dessa kommuner ger inte heller bidrag i andra former, till exempel hyra eller hyressubvention. Det kommunala anslaget per invånare är noll.«

tyder, samarbete, ekonomiska bidrag mm.

Huvudresultatet är att det finns en godtycklighet i hur misshandlade kvinnor bemöts. De kan inte förvänta sig att få stöd och hjälp. Bemötandet beror på vem som arbetar på myndigheten när kvinnan kommer dit och om den personen har tid att närma sig hennes problem. En annan viktig faktor är om det finns samverkan mellan olika myndigheter och mellan dem och kvinno- och brottsofferjourer på kvinnans hemort. Utan samverkan vet inte de som först möter kvinnorna vart de ska hänvisa dem.

5.1 SÅ SAMARBETAR AKTÖRERNA

I 77 av de undersökta kommunerna (60 procent) finns ingen samverkan alls mellan myndigheterna och frivilligorganisationerna. Eftersom kvinnorna söker hjälp på olika ställen är det viktigt att samhället förstår och fånga upp dem där och slussa dem vidare. Därför är samverkan och samarbete mellan de olika aktörerna viktig. Att en kommun inte har någon samverkan i denna fråga betyder att de misshandlade kvinnorna möter oförstående kommentarer och stängda dörrar. De får inte den hjälp de behöver från samhällets sida.

I 28 av kommunerna finns formell samverkan. Det innebär att det finns en arbetsgrupp med representanter för olika myndigheter som träffas regelbundet. I 13 av dessa kommuner ingår också kvinnojouren i gruppen. I nio kommuner ingår brottsofferjouren, i fem kyrkan. Ibland driver samverkansgruppen projekt. I åtta kommuner finns också en formell samverkan över kommungränserna.

I 45 kommuner finns informell samverkan. Det betyder att personer som arbetar med våld mot kvin-

nor samarbetar regelbundet kring konkreta ärenden. Även här sker det mesta samarbetet mellan myndighet och myndighet.

I knappt en tredjedel av dessa kommuner (13 stycken) ingår kvinnojouren i samarbetet. I fem ingår brottsofferjouren.

5.2 EN TYST KOMMUN

I flera av de tio djupintervjuade kommunerna är samarbetet utvecklat mellan de olika aktörerna som på olika sätt kan hjälpa våldsutsatta kvinnor. I kommunen Storsta (fingerat namn) ser det ganska bra ut på ytan. Kommunen har en ambitiös socialtjänst och förfogar över en jourlägenhet, där våldsutsatta kvinnor kan erbjudas tillfälligt boende. Men under ytan är kontakterna nästan obefintliga, vilket naturligtvis gör det svårare för kvinnorna att få den hjälp de behöver.

Storsta har 49.000 invånare och ligger i södra Sverige. Den är ett exempel på en kommun, där det varken finns formell eller informell samverkan mellan de olika aktörerna. Så här beskriver de enskilda aktörerna situationen:

- En manlig närpolis har ansvar för att förmedla kvinnorna till ortens brottsofferjour för samtal och till grannkommunens kvinnojour för akut skydd.
- Den kvinnliga åklagaren understryker vikten av att polisen gör ett bra förarbete. Men själv har hon ingen form av samverkan med polis eller socialtjänst.
- Socialtjänsten arbetar för att ta fram rutiner för arbetet med misshandlade kvinnor. Redan nu ges råd per telefon under anonymitet för kvinnan. Akut erbjuds tillfälligt boende i en kommunal jourlägenhet och socialtjänsten köper plats på en kvinnojour 20 mil från huvudorten (jouren i fråga

verkar dock inte känna till det och övriga aktörer i kommunen känner inte heller till det). I Storsta är det socialtjänsten som kan dessa frågor, säger den intervjuade enhetschefen.

- Familjerätten, som handlägger vårdnadsärenden, möter ibland kvinnor som berättar om hot och misshandel i relationen. De hänvisas till familjerådgivningen.
- Familjerådgivningen uppger att våld mellan makar är ovanligt. Den kvinnliga rådgivaren säger att våldet måste förstås som en del av relationen: »Man kan se det som ett val att slåss istället för att prata«.
- Personalen på sjukhusets akutmottagning vet inte vart de ska hänvisa kvinnor efter avslutad vård. På eget initiativ har man tagit kontakt med en kvinnojour i en annan kommun i länet.
- Sjuksköterskan på vårdcentralen säger att det inte finns information om hur vårdcentralen ska arbeta med kvinnorna. Läkaren bekräftar och tillägger att han känner sig okunnig och saknar tid för djupare samtal.
- Barnmorskan uppger att hon möter kvinnor utsatta för psykiskt våld. Hon hänvisar dem till psykologen på vårdcentralen.
- Psykiatrin får ta emot flera misshandlade kvinnor årligen. Ingen inom psykiatrin eller i kommunen är intresserad av dessa frågor, säger mottagnings-sköterskan.
- På brottsofferjouren är var fjärde hjälpsökande en våldsutsatt kvinna. Handläggaren hänvisar dem till deras egna vänner och bekanta för skydd.

1998 anmäldes 137 fall av kvinnomisshandel i Storsta till polisen. Det är 279 fall per 100.000 invånare. De intervjuade aktörerna beskriver situationen som »mindre bra« .

5.3 EN SAMARBETANDE KOMMUN

Översta (fingerat namn) är raka motsatsen till Storsta. Det är en kommun, där aktörerna på de olika myndigheterna samarbetar intensivt både med varandra och med kvinnojouren i grannkommunen. Samarbetet har både formell och informell karaktär. Översta har 76.000 invånare och ligger i Mellansverige. Invandrartätheten är hög och invandrarna kommer från många olika kulturer.

Översta hade 1998 den högsta våldsfrekvensen bland de tio djupintervjuade kommunerna: 296 fall eller 373 fall per 100.000 invånare.

Kommunen säger sig satsa både ekonomiskt och på andra sätt. Bland annat köps platser på grannkommunens kvinnojour. Men socialtjänsten anser ändå att skyddet för dessa kvinnor är »mindre bra« . Så här upplever aktörerna situationen:

- Polisen har arbetat intensivt med våld mot kvinnor i flera år, säger den kvinnliga kriminalpolisen. Det finns rutiner för vart man ska vända sig. Polisen dokumenterar fallen och följer varje ärende till rättegång.
- Socialtjänsten har ett särskilt ansvar, påpekar en av cheferna. Det finns numera en manual som beskriver hur socialsekreterarna ska bemöta misshandlade kvinnor. Alla vet vart de ska vända sig, tack vare den formella samverkansgruppen som funnits i tio år. Både kommunens brottsofferjour och grannkommunens kvinnojour ses som viktiga, eftersom de har kompetens i frågan.
- Akuten på lasarettet har rutiner för att ta emot misshandlade kvinnor och vet hur de ska slussa dem vidare.

- Kuratorn på vårdcentralen har stödsamtal med kvinnor som hänvisas till henne.
- Psykiatrin tar emot kvinnor för samtal. Där kan man hjälpa till att ordna akut tillfälligt boende genom kontakterna i samverkansgruppen.
- På brottsofferjouren säger den kvinnliga handläggaren att jouren utför i stort sett samma arbete som en kvinnojour.
- Den kommunala vuxenskolans två kuratorer, som båda möter kvinnor som lever eller har levt i relationer med våld och hot, erbjuder samtalsstöd och hänvisar akutfall vidare.

5.4 EN BLUNDANDE KOMMUN

I två av de tio kommuner där Holmberg & Bender gjorde djupdykningar bör man helst inte vara en våldsutsatt kvinna. För där möts man av en mur av tystnad. Där finns ingen hjälp att få.

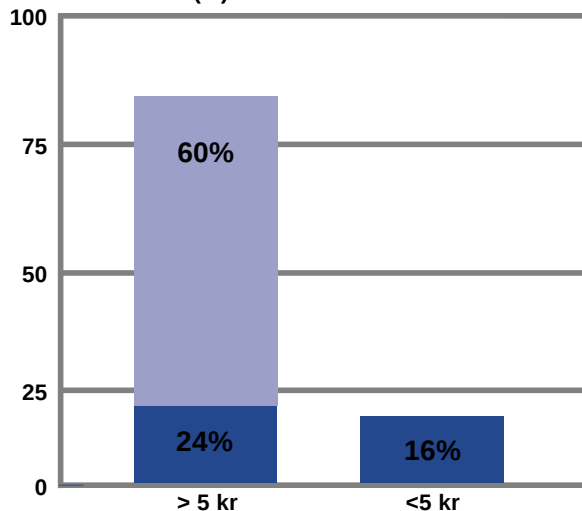
En av dessa kommuner är Mittemellanbyn (fingerat namn). Den har 30 000 invånare och ligger i södra Sverige. 1998 anmäldes 27 fall av kvinnomisshandel i kommunen, eller 90 fall per 100.000 invånare. Så här ser det ut i Mittemellanbyn:

- Den manlige närpolisen säger att det inte förekommer mycket våld mot kvinnor.
- Den ansvariga sjuksköterskan på vårdcentralen möter få misshandlade kvinnor. Hon tror att de söker sig till akuten på sjukhuset i en närbelägen kommun.
- Barnmorskan på vårdcentralen hänvisar akuta fall till grannkommunens kvinnojour. Hon upplever att det är tyst om våld som drabbar kvinnor i kommunen.

- Socialchefen säger att klienterna är både välutbildade och verbala. Man möter bara »ett par, tre misshandlade kvinnor per år«. Eftersom våldet är så ovanligt behövs ingen samverkan med andra aköter.
- Det finns inga rutiner hur man ska agera om det framkommer att våld eller hot om våld ligger bakom problem.
- En kvinnlig rådgivare på Socialmedicin säger att hon har ganska stor erfarenhet av att möta utsatta kvinnor. Hon menar att problemet döljs bakom rubriken alkoholmissbruk.
- Diakonen säger sig möta problemen i samtal om andra saker. Hon möter ibland äldre kvinnor, som först efter mannens död kan säga att »han var inte alltid så snäll«.

Kommunens socialtjänst ger ekonomiskt stöd till kvinnojouren i grannkommunen och betraktar skyddet för våldsutsatta kvinnor som »mycket bra«.

Antal kommuner (%)

6. KOMMUNERNA SOM INTE BRYR SIG

En stark indikation på en kommuns ointresse, ovilja eller oförmåga när det gäller våldsutsatta kvinnor är kommunens beredskap att ekonomiskt stödja en kvinnojour.

Det finns mer än 60 kommuner som inte ger en enda krona i bidrag till någon kvinnojour, varken i den egna kommunen eller grannkommunen. Dessa kommuner ger inte heller bidrag i andra former, till exempel hyra eller hyressubvention. Det kommunala anslaget per invånare är noll. Det är 24 procent av Sveriges kommu-

ner. Nästan var fjärde kommun bryr sig alltså inte. Uppgifterna bygger på statistik från ROKS och SKR.

Utöver de kommuner som inte ger någonting i bidrag finns ett ganska stort antal kommuner som ger mindre än en krona / invånare – alltså ett symboliskt bidrag. Ytterligare en stor grupp ger mindre än fem kronor.

47 kommuner (16 procent) ger från fem kronor och upp till drygt 22 kronor per invånare.

Det innebär att 84 procent av Sveriges kommuner ger mindre än fem kronor per invånare för att stödja våldsutsatta kvinnor.

Bryr sig kommunerna?

ROKS, RIKSORGANISATIONEN FÖR KVINNOJOURER OCH TJEJJOURER I SVERIGE

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS) bildades 1984 efter det att jourverksamheten växt i en rasande fart. Alltifrån de två jourer som bildades 1978 av kvinnor som insett att mäns våld i högsta grad var en realitet i Sverige, hade rörelsen växt till 80 kvinnojourer 1984. Någon har sagt att det är den snabbast växande folkrörelsen i modern tid. Idag kan ROKS räkna in 126 kvinnojourer och 25 tjejjourer. En del tjejjourer är organiserade under kvinnojourens tak och en del har bildat en egen förening.

ROKS består av 126 medlemsjourer vilka var och en är fristående föreningar. Vi är en feministisk och separatistisk rörelse, dvs. vi har inte några män som medlemmar. Vi tror på att kvinnor och tjejer behöver sina egna rum och vi behöver stå fria i vårt arbete att synliggöra det förtryck män som grupp utövar mot kvinnor som grupp.

ROKS STYRELSE

ROKS styrelse består av 11 förtroendevalda kvinnor från hela landet. Mandatperioden är två år med möjlighet till omval en period. I enstaka fall kan det förekomma att någon ledamot suttit fem år pga. fyllnadsval.

Styrelsen är unik så till vida att det i högsta grad är en arbetande styrelse. Var och en har ansvar för minst en arbetsgrupp, som förutom styrelsemedlemmen består av jourkvinnor/tjejer från övriga jourer. ROKS har ett flertal fasta arbetsgrupper; nätverk för kvinnor med invandrar bakgrund, arbetsgrupp för kvinnor med funktionshinder och jourkvinnor, nätverk för kvinnor som varit utsatta för sexuella övergrepp, en grupp som arbetar med frågor gällande lesbiska kvinnor och våld,

statistikgrupp, it-grupp, filmgrupp, nätverk för tjejjourer, arbetsgrupp för mödrars rätt att försvara sina barn, pornografi och prostitutionsgrupp, redaktionskollektiv för vår tidning Kvinnotryck. Även ledamöterna i dessa grupper sitter på en mandatperiod av högst fyra år.

ROKS VERKSAMHET BYGGER PÅ FEM PELARE

- 1. Stöd och service åt jourerna** Internutbildning, erfarenhetsutbyte, IT, tjejjourer, kvinnor med invandrarbakgrund, kvinnor med funktionshinder, kvinnor som varit utsatt för sexuella övergrepp, statistik, informationsmaterial, filmgruppen.
- 2. Bevaka utredningar och information** Remisser, uppvaktningar, representation.
- 3. Opinionsbildande verksamhet och debatt** Extern utbildning, tidningen Kvinnotryck, kampanjer, internationella kvinnodagen, massmedia, mödrars rätt att försvara sina barn, öppet hus
- 4. Resursbank för forskning** Publikationer, pressklipp
- 5. Internationellt** Anordnande av konferenser, deltagande i konferenser

INTERNUTBILDNING

ROKS ser som en viktig uppgift att erbjuda medlemsjourerna utbildning. Workshophelger arrangeras två gånger om året och till höstens utbildningshelg deltar drygt 100 jourkvinnor/tjejer under teman som kvinnor på flykt, tjejjourer och jourernas utveckling i förhållande till samhällets instanser samt juridiska frågor inom området.

ROKS arrangerar även utbildning för jourkvinnor

som särskilt beaktar barnens situation i familjer där mannen misshandlar kvinnan. Föreläsare är våra främsta forskare inom området. Denna fråga är mycket viktig för ROKS då vi träffar många utsatta barn i jourerna.

DATORISERING OCH STATISTIK

80% av kvinnojourerna är datoriserade.

ROKS har en hemsida www.roks.se som alltid är uppdaterad. På den kan man också läsa inrapporterad statistik från medlemsjourerna. Detta är ROKS ensam om i organisationsSverige.

TJEJJOURERNA

Antalet tjejjourer ökar från år till år och de har en hög aktivitet med bland annat tjejjoursläger som i år har varit två stycken på olika ställen i Sverige.

KVINNOR MED INVANDRARBAGGRUND

ROKS arbetar med ett nätverk för invandrarkvinnor och ska ha ett seminarium i början av 2002. Tre av ROKS medlemsjourer arbetar specifikt med kvinnor med invandrabakgrund, Terrafem . Jourerna har har ett 020-nummer och talar ett 20-tal språk.

FUNKTIONSHINDRADE KVINNOR

För femte året arrangerade ROKS ett sommarläger för funktionshindrade kvinnor, som är mycket uppskattat.

BEVAKA UTREDNINGAR OCH INFORMATION

ROKS ser det som en viktig uppgift att lyfta upp frågorna om utsatta kvinnor och barn på agendan. Varje år träffar ROKS styrelse riksdagskvinnor och överlämnar en »önskelista« till riksdagskvinnorna på de frågor som vi konkret ser i jourerna måste lösas, t ex vårdnadslagen. Riksdagskvinnorna kan använda

»önskelistan« som underlag till motioner.

ROKS uppvaktar ministrar och myndighetspersoner dels för att presentera ROKS verksamhet och dels för att lyfta viktiga frågor.

ROKS verkar även som remissinstans, nu senast besvarades Sexualbrottsutredningen.

EXTERN UTBILDNING

ROKS arrangerar varje år seminarium för vissa yrkesgrupper som t ex kvinnliga advokater och kvinnliga journalister.

KVINNOTRYCK

ROKS ger ut tidningen Kvinnotryck åtta gånger per år. Det är en feministisk nyhetstidning som alla kan prenumerera på. Den tar upp debatten kring våra frågor och följer utvecklingen på vårt område. Kvinnotryck citeras allt oftare i andra medier.

PUBLIKATIONER

ROKS producerar en hel del publikationer och i samverkan med olika forskare publicerar vi deras avhandlingar i bokform.

INTERNATIONELLT

Ungefär vart annat år arrangerar ROKS internationella konferenser. I år, 2001, har vi genomfört en konferens om prostitution med medverkande föreläsare från USA, Sverige, Australien, Norge, Storbritannien och överlevande kvinnor från prostitutionen. Konferensen håller just på att dokumenteras i en bok som förhoppningsvis också ska tryckas på engelska.

ROKS driver även internationella projekt, i till exempel Vitryssland och Mongoliet, med medel från Forum Syd och EU.

ROKS är medlem i och har varit med och startat WAVE (women against violence–Europe).

ANSLAG

ROKS får statliga anslag för att kunna utföra detta arbete.

Tyvärr har kommunerna inte förstått samhällsnyttan med jourernas verksamhet. Detta är egentligen inte korrekt, många, kanske de flesta, anser att jourerna med sina ideella kvinnor gör ett fantastiskt

arbete men man är inte villig att betala vad det kostar. Hårddraget skulle man kunna säga: Rädda liv, bara det är billigt.

Många av våra kvinnojourer har snart inte ork att fortsätta sin verksamhet, de är experterna som behövs men de får inte kosta pengar.

www.roks.se

Tel: 08- 442 99 39

SVERIGES KVINNOJOURERS RIKSFÖRBUND, SKR

SKR är en feministisk organisation som ur ett kvinnersperspektiv arbetar för ett »jämnt samhälle fritt från våld«. Arbetet sker utifrån insikten om mäns våld, dominans och överordning mot kvinnor och barn och därmed utifrån insikten om kvinnors underordnade ställning i familj, arbetsliv och samhälle.

SKR är öppet för medlemskap för kvinno- och tjejjourer och organisationer vars verksamhet ligger nära kvinnojourernas t ex anhörigföreningar och andra tjejorganisationer. Brottsofferjourer med en uttalad kvinnojoursverksamhet kan också ansluta sig som medlemmar i SKR.

Förbundet som bildades 1996 har 32 lokala medlemsorganisationer.

SAMVERKAN

SKR sätter stort värde i att samarbeta med andra frivilligorganisationer och myndigheter. Inom SKR anses mäns våld mot kvinnor vara en samhällsfråga som tjänar på att både kvinnor och män engagerar sig. SKR samverkar därför i arrangemang med både mans- kvinno- och barnorganisationer.

SKR, Brottsofferjourernas Riksförbund (BOJ) och HOPP har valt att samlokalisera sina centrala kanslier på Bondegatan 40 i Stockholm vilket ger goda förutsättningar för ett utökat samarbete.

SKR är huvudansvarig för Daphneprojektet »Ny start« med inriktning att skapa väl fungerande nätverk mellan kvinnojourerna, andra frivilligorganisationer och de myndigheter som en misshandlad kvinna och hennes barn kan komma i kontakt med.

BARNEN

SKR har sedan sitt bildande valt att fokusera särskilt på barnen som drabbas av mäns våld mot kvinnor. Kunskapen om dessa barns livsvillkor behöver öka och samhällets olika instanser måste skärpa sitt arbete för att hjälpa och stödja barnen på ett bättre sätt än idag.

Kommunerna har ett alldeles särskilt ansvar för att barnen uppmärksammas och får det skydd och stöd de behöver. Det är därför särskilt allvarligt att socialtjänstens personal i regel saknar utbildning att möta och samtala med barn på barns villkor. SKR's medlemmar bidrar på många sätt för att sprida sina erfarenheter av hur barnens behov av stöd ser ut .

Ett exempel är filmen »I pappans rike« som lämpar sig väl i fortbildning av personal som arbetar med barn. Ett annat är Rädda Barnens handbok »och han sparkade mamma...« för de som i sitt arbete ska samtal med barn.

BARN PÅ KVINNOJOUR

SKR anser att det faktum att kvinnojourerna inte omfattas av anmälningsplikt enligt SoL § 71 när barn löper risk att fara illa, ställer höga krav på kvinnojourerna. De behöver medvetet arbeta för att stärka mamman i sitt föräldra-ansvar med fokus på hennes möjligheter att förändra situationen för barnens skull.

BARN SOM BROTTSOFFER

SKR anser att barn som tvingats att bevittna våld inom familjen ska räknas som brottsoffer med rätt till eget juridiskt ombud och med möjlighet till skadestånd.

Barn som drabbas av vårdnadstvist mellan föräldrar där djup konflikt råder bör också de ha rätt till ett eget juridiskt ombud som för barnets talan.

KVINNOR

SKR arbetar med att lyfta fram de grupper av kvinnor som vanligtvis inte uppmärksammas i samband med mäns våld mot kvinnor. Det gäller de äldre och de funktionshindrade kvinnorna liksom unga flickor, invandrade kvinnor och kvinnor med eget missbruk.

NÄR DAM SLÅR DAM

Det förekommer att kvinnor misshandlas av en kvinnan. SKR's kvinnojourer gör ingen skillnad på vilken relation den misshandlade kvinnan har till förövaren eller vilket kön denne har. Dock behöver kunskaperna kring lesbiska kvinnors livsvillkor förbättras inom kvinnojoursrörelsen och i samhället i övrigt. SKR har därför i samarbete med RFSL producerat ett skriftligt material »Väld i lesbiska relationer« som finns hos både RFSL och SKR för beställning.

KVINNOJOUR PÅ NÄTET

SKR driver en »kvinnojour på nätet« dit kvinnor kan skriva och få råd och stöd av SKR's erfarna jourkvinnor. Efter ett års provverksamhet är SKR beredd att satsa på att utveckla verksamheten. Erfarenheten visar att för vissa kvinnor passar modellen att kunna ställa sina frågor helt anonymt och utan fysiska möten utomordentligt bra. Den som så önskar kan dessutom få en egen kontaktkvinna att ha fortsatt kontakt med (via nätet) med bibehållen anonymitet.

Frågor och svar läggs ut på hemsidan till nytta för andra hjälpsökande kvinnor om inte kvinnan själv valt att få sitt svar på egen mailadress. Andra yrkes-

grupper med intresse av att se vilka frågor som miss-handlade kvinnor ofta vill ha svar på och se SKR's svar kan ta del av dem genom ett besök på www.kvinnojourernas.com där jouren finns.

KOMMUNERNAS ANSVAR

SKR anser att kommunerna gemensamt med övriga myndigheter har skyldighet att bemöta misshandlade kvinnor och deras barn på ett kompetent och rättssäkert sätt i likhet med andra människor som söker samhällets hjälp. Så sker inte alltid idag. I alltför stor utsträckning har arbetet med att skydda och stödja misshandlade kvinnor lämnats över på ideella kvinnojourer. Det är hög tid att kommunerna utbildar sin personal och utvecklar bra samverkansformer så att kvinnor och deras barn kan lita på att de får det stöd och skydd de behöver för att undkomma fortsatt våld. Inom SKR's verksamhetsområde skiljer de kommunala bidragen från några få ören per inv/år till 11.00 kr per invånare och år.

Kvinnojourerna bör generellt ges ökade bidrag för att under goda villkor kunna fungera som komplement till kommunernas verksamhet.

SKR nås på tel 0155 - 21 55 66 eller www.kvinnojourernas@telia.com

BROTTSOFFERJOURERNAS RIKSFÖRBUND

År 2000 handlades bortåt 31.000 brott av landets brottsofferjourer. Drygt hälften av dessa var brott mot kvinnor. De olika typer av brott vi för statistik på är misshandel, våldtäkt, inbrott, väskryckning, skadegörelse, stöld, övergrepp i rättssak och överträdelse vad gäller besöksförbud.

För varje år ökar antalet brottsoffer, som vi kommer i kontakt med. Det går sällan att förutsäga vem som drabbas. Däremot vet vi att brotten ger konsekvenser – både fysiskt och psykiskt.

Känslor som rädsla, vanmakt, otrygghet, skuldbeläggelse och panik är vanliga. Att bearbeta dessa känslor är en svår och många gånger långvarig process. För att klara det behövs ett socialt skyddsnät och hjälp från medmänniskor.

Komplement till samhällets resurser: Som ett komplement till samhällets insatser finns brottsofferjourer på drygt hundra orter spridda i hela landet. Dessa består av välutbildade stödpersoner, vars uppgift är att hjälpa brottsoffer att återfå ett värdigt samhällsliv. Stödpersonerna, som har tysthetslöfte, ger medmänskligt stöd genom att samtala, lyssna och informera.

LEDSAGARE GENOM RÄTTSPROCESSEN:

Samtidigt som den drabbade ofta är omtumlad och chockad, ställer samhället stora krav. Därför hjälper brottsofferjouren även till med praktiska göromål. Det kan ske i form av råd, kontakt med myndigheter och försäkringsbolag, stöd vid rättegångar och förmedling av professionell hjälp till dem som så önskar. En stödperson kan finnas med som stöd genom rättsprocessen. Dessutom har vi utbildade vittness-

töd/ rättegångsstöd som finns på plats i ett flertal hov- och tingsrätter för att ge stöd genom att visa målsäganden och vittnen tillrätta och berätta om vad som kommer att hända i samband med domstolsförhandlingarna. På många ställen finns också enskilda rum där vittnen och målsäganden kan komma till lugn och ro, kanske med en kopp kaffe.

ARBETAR BROTTSFÖREBYGGANDE

På många olika sätt – bland annat genom att informera om brottslighetens konsekvenser i skolor, media och inom kriminalvården – arbetar brottsofferjourerna brottsförebyggande, en del av jourererna är aktiva i de lokala brottsförebyggande råden. Vår viktigaste opinionsbildare är "Tidningen Brottsoffer", som kommer ut fem gånger per år, vars främsta syfte är att belysa brottsoffers situation i samhället, möjliga förbättringar, också juridiska, brottsofferjourernas insatser, tankar och erfarenheter samt att ge inblick i olika förebyggande insatser, metodfrågor, ny forskning etc. Kontinuerligt anordnar vi seminarier och kurser för berörda yrkesgrupper. Brottsofferjourernas Riksförbund är remissinstans i kriminalpolitiska frågor.

INTERNATIONELLA BROTTSOFFERDAGEN

Vi har initierat en speciell dag då brottsoffer varje år i hela Europa skall komma i fokus, en dag då våra tankar och vårt stöd skall gå till alla brottsoffer genom att vi håller seminarier, anordnar debatter etc och tänder ljus. Numera gör vi det i samarbete med

andra frivilligorganisationer, som också arbetar för mänskliga rättigheter, och med Brottsoffermyndigheten.

TILLGÄNGLIGHET

Att öka tillgängligheten för att allmänheten skall kunna nå oss och våra jourer är en av våra främsta uppgifter, som vi löser genom en kombination av alternativ och samarbete med andra intressorganisationer. Vi hoppas, sedan vi numera flyttat vårt kansli från Södertälje till Stockholm, där vi delar lokaler med HOPP, Riksorganisationen för sexuellt utnyttjade barn, och Sveriges Kvinnojourers Riksförbund, SKR, att snarast kunna införa en nationell telefoncentral med ett riksnnummer.

VERKSAMHETSMÅL

Vårt övergripande mål är att vara ett komplement till den offentliga sektorn vad gäller brottsofferarbete. Nedanstående grundläggande principer och målsättningar är vägledande för vårt arbete:

- Brottsoffrens rättigheter skall ges samma prioritet som brottslingarnas rättigheter.
- Brottmålsprocessen får inte medföra att brottsoffrets problem ökar, så kallad "sekundär viktimisering".
- Beslutsfattarna inom rättsväsendet skall i kontakten med allmänheten använda ett begripligt språk i tal och skrift.
- Insatserna för brottsoffer får inte ske på bekostnad av de rehabiliterande insatser, som med nödvändighet måste riktas mot gärningsmannen, för att därmed försöka förhindra återfall i brott.
- Aktivt deltagande i det lokala brottsförebyggande arbetet.
- Medverka tillsammans med domstolarna för att vittnesstöd (rättegångsstöd) införs vid samtliga tingsrätter och hovrätter.
- Informera om vår verksamhet i massmedia och

genom vår egen "Tidningen Brottsoffer".

- Informera om vår verksamhet till rättsliga och sociala myndigheter, politiker och andra intressenter och därigenom göra dessa medvetna om brottsoffrens situation.
- Medverka vid medling.
- Samarbeta med myndigheter, organisationer och ideella föreningar på internationell, nationell, regional och lokal nivå.
- Samarbetet med Brottsoffermyndigheten prioriteras.

FAKTA

Brottsofferjourernas Riksförbund består idag av cirka 110 lokala brottsofferjourer (BOJ) som täcker landets samtliga polisdistrikt. Brottsofferjouren är en ideell förening, religiöst och partipolitiskt obunden.

En brottsofferjour består av ett antal ideellt arbetande stödpersoner, som har till uppgift att stödja och hjälpa brottsoffer. Samtliga stödpersoner är mycket noggrant utvalda och får omfattande och fortlöpande utbildning. Kontakten med BOJ är kostnadsfri och skyddad av tysthetslöfte. Vissa brottsofferjourer har en anställd brottsofferassistent, övriga en ideellt arbetande stödpersonsamordnare. Assistenten eller stödpersonsamordnaren svarar även för kontakten med allmänhet, polismyndighet m fl.

Brottsofferjourerna erbjuder kostnadsfritt:

- Någon att prata med
- Råd och stöd
- Kontakt med myndigheter och försäkringsbolag
- Stöd i samband med rättegång

Brottsofferjourernas Riksförbund

Bondegatan 40, 116 33 Stockholm

Telefon: 08-644 88 00. Telefax: 08-644 88 28

E-post: boj.riks@boj.se Hemsida: www.boj.se

Pg: 469 92 46-7. Bg: 5652-9829

CHECKLISTA

SÅ HÄR KAN DU BEDÖMMA NIVÅN PÅ
DIN EGEN KOMMUN:

1. Finns det en kvinnojour i din kommun?

2. Hur stort bidrag får kvinnojouren i kommunalt stöd?

3. Vad innebär detta i kronor /innevånare?

4. Hur många kvinnor sökte skydd hos kvinnojouren föregående år?

5. Hur många barn har bott på kvinnojouren?

6. Hur samarbetar kommunens socialtjänst med kvinnojouren?

7. Finns det ett kommunalt handlingsprogram att tillgå för kvinnor som är i behov av akut hjälp?

8. Om det inte finns någon kvinnojour – vart söker sig de misshandlade kvinnorna?

9. Vilket stöd finns i kommunen för psykiskt sjuka – samt drog- och alkoholberoende misshandlade kvinnor?

Nationellt Råd för Kvinnofrid är ett rådgivande organ för frågor som rör våld mot kvinnor. Rådet fungerar också som ett forum där regeringen utbyter erfarenheter och idéer med företrädare för organisationer och forskare som är engagerade i frågor som rör våld mot kvinnor. Rådet skall uppmärksamma problemområden som behöver åtgärdas.

Nationellt Råd för Kvinnofrid är inrättat för en tidsperiod av två år.

Ordförande: Jämställdhetsminister Margareta Winberg

Projektledare: Ingegerd Sahlström

Ledamöter: Gabriel Bargasho, Angela Beausang, Elis Envall, Gun Heimer, AnnCha Lagerman, Kicki Nordström, Gunnar Sandell, Eva-Britt Svensson, Barbro Westerholm och Hans Ytterberg.

© Nationellt Råd för Kvinnofrid, september 2001

